

Tekrarlı bağlaçlardan önce ve sonra virgül konmaz.

Hem gider hem ağlar.

Ya bu deveyi gütmeli ya bu diyardan gitmeli. (Atasözü)

Gerek nesirde gerek nazımda yeni bir söyleyişe ulaşılmıştır.

Siz ister inanın ister inanmayın, bir gün bile durmam.

Bir tane de yanlış örnek vermeden geçmeyelim:

Hem Marmara Belediyeler Birliği, hem Marmara Eğitim ve Organizasyon bunu doğru yapar. **YANLIŞ**

Hem Marmara Belediyeler Birliği hem Marmara Eğitim ve Organizasyon bunu doğru yapar. **DOĞRU**

Dilimizin en çok ihlal edilen kurallarından bir başka hatırlatma daha yapalım:

Türkçede her "şey" ayrı yazılır, hiçbir "şey" bitişik yazılmaz.

Bir şey, çoğu şey, her şey, herhangi bir şey, hiçbir şey...

Bir ad durum eki olan **-de/-da**, bulunma halini belirtir ve kendinden önce gelen sözcüğe bitişik yazılır:

masada, bahçede, evde vb.

Hiçbir zaman **ta/te** biçiminde yazılmaz:

Gidip de gelmemek var, gelip de görmemek var. **DOĞRU**
Gidip te gelmemek var, gelip te görmemek var. **YANLIŞ**

Bağlaç olan **de/da** ise her zaman ayrı yazılır ve büyük ünlü uyumuna uğrar; dahi, bile anlamı katar:

Sen de mi Brütüs?

Hem ünsüz sertleşmesine hem de ünlü uyumuna uğrar:

kitaplıkta, işte, ayakta vb.

Bu ayrımı yapabilmek içinse ilkokulda öğrendiğimiz yöntemi kullanabiliriz: cümleden çıkarınca cümlenin yapısı bozuluyorsa bitişik, bozulmuyorsa ayrı yazılır.

Kıyafetlerimi evde unutmuşum.

(-De eki kaldırılınca ortaya çıkan cümle anlamsızdır.)

Bu tasarımı ben de çok beğendim.

(De bağlacını kaldırınca cümlenin yapısı bozulmaz, sadece anlamda daralma olur.)

Sayıların yazılışı

1. Sayılar harflerle yazılabilir:

Üç ayda bir, on beş gün, haftanın beşinci günü, iki hafta sonra vb.

Fakat saat, tarih, ölçü, para tutarı, yüzdeler, istatistik veriler ve adreslere **ilişkin sayılar** her zaman rakamla yazılır:

18.30'da*, %4, 10 kilometre, 1.500.000 kişi, 45 kilo, 4 Ekim, daire 6 vb.

*Uluslararası kullanımda ve dijital saatlerde saat ile dakika arasına iki nokta konulduğu için bu konuda bir karışıklık oluşmuştur; fakat TDK'ya göre doğrusu nokta kullanımıdır.

2. Birden fazla kelimedenden oluşan sayılar ayrı yazılır:

iki yüz, üç yüz altmış beş, bin iki yüz elli bir vb.

3. Bir zorunluluk olmadıkça cümlelere rakamla başlanmaz.

Yıl ile başlayan cümleler istisnadır.

Cümle rakamla başlamışsa da rakamdan sonra gelen sözcük büyük harfle yazılmaz.

4. Üleştirme sayıları her zaman yazıyla yazılır:

ikişer, otuzar, yüzer vb.

Dört veya daha fazla basamaklı sayıların **daha kolay okunabilmesi için, sayının içindeki bin, milyon, milyar ve trilyon kelimeleri harfle yazılabilir:**

123 milyar, 3 bin 545 kişi, 5 trilyon vb.

5. Binler basamaklarını ayırmak için nokta (3.100.000), ondalık basamaklarını ayırmak için virgül (5,5) kullanılır.

(İngilizcede ise bu kural tam tersidir.)

6. Sıra sayıları yazıyla ve rakamla gösterilebilir. Rakamla gösterildiğinde ya rakamdan sonra bir nokta konur ya da rakamdan sonra kesme işareti konularak derece gösteren ek yazılır:

15., 56., XX.; 15'inci, 56'ncı, XX'nci vb.

UYARI: Sıra sayıları ekle gösterildiklerinde rakamdan sonra sadece kesme işareti ve ek yazılır, ayrıca nokta konmaz: 8.'inci değil 8'inci, 2.'nci değil 2'nci.

Ki ise dilimizde üç farklı şekilde yer alır: bağlaç, yapım eki veya ilgi zamiri olarak.

Bağlaç olan ki ayrı yazılır: bilmem ki, demek ki, kaldı ki vb.

bilmem ki, demek ki, kaldı ki vb.

Yapım eki olan -ki, isimlere eklenerek yer ve zaman bildiren sıfatlar üretir ve bitişik yazılır:

karşıdaki adam, dünkü film vb.

Bağlaç olan ki, aynı zamanda cümleye pekiştirme anlamı katar:

Seni o kadar özledim ki.

İlgi zamiri olan -ki eki ise belirtili isim tamlamalarında tamlananın yerine kullanılır ve bitişik yazılır:

benim kalemim, -- benimki.

Kalıplaşmış bazı örneklerde ise ki bağlacı bitişik yazılır:

sanki, belki, mademki, meğerki, oysaki, çünkü, hâlbuki, illaki.

Çoğu insanın kaldırıldığını sandığı **düzeltilme işareti** (^) -veya halk arasındaki adıyla **şapka işareti**- de bahsedelim.

Tartışmalı bir konu olmasına ve **TDK'nın düzeltme işareti** kullanımını en aza indirme ilkesine rağmen, hâlâ kullanımda.

Düzeltilme işaretinin iki ayrı etkisi vardır:

Kullanıldığı ünlünün uzun, kendisinden önce gelen ünsüzün ise ince okunmasını sağlar.

Genellikle başka dillerden dilimize geçen sözcüklerde kullanılır.

Yazılışları aynı, anlamları ve okunuşları farklı olan kelimeleri ayırt etmek için kullanılır.

adem (yokluk) - âdem (insan)
adet (sayı) - âdet (gelenek, alışkanlık)
ala (karışık renkli) - âlâ (iyi, pekiyi)
alem (bayrak) - âlem (dünya, evren)
aşık (eklem kemiği) - âşık (vurgun, tutkun)
hal (sebze, meyve vb. satılan yer) - hâl (durum, vaziyet)
hala (babanın kız kardeşi) - hâlâ (henüz)
rahim (acıma, döl yatağı) - rahîm (koruyan, acıyan)
şura (şu yer) - şûra (danışma kurulu)

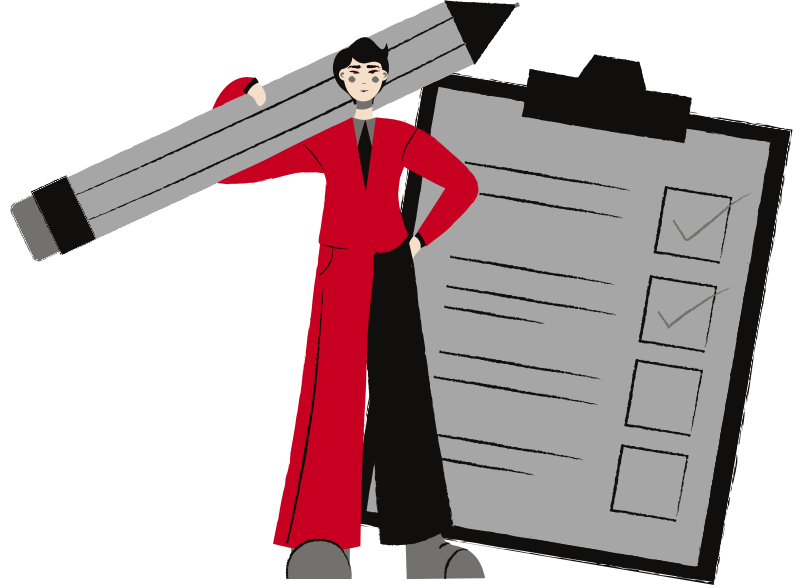
UYARI: Katil (öldürme) ve kadir (değer, kıymet) kelimeleriyle karışma olasılığı olduğu hâlde katil (ka:til = öldüren) ve kadir (ka:dir = güçlü) kelimelerinin düzeltme işareti konmadan yazılması yaygınlaşmıştır.

Arapça ve Farsça kökenli sözcüklerde **g ve k** ünsüzlerinden sonra gelen **a ve u ünlüleri üzerine** konur.

dergâh, gâvur, karargâh, tezgâh, yadigâr, dükkân, hikâye, kâfir, kâğıt, Hakkâri, Kâzım, mahkûm, sükûn, sükût vb.

Kişi ve yer adlarında ince l ünsüzünden sonra gelen **a ve u ünlüleri de** düzeltme işareti ile yazılır:

Kâmil, Halûk, Lâle, Nalân; Balâ, Elâzığ, İslâhiye, Lâdik, Lâpseki, Selânik vb.

Nispet ekinin ("-i"), belirtme durumu ve iyelik ekiyle karışmasını önlemek için kullanılır:

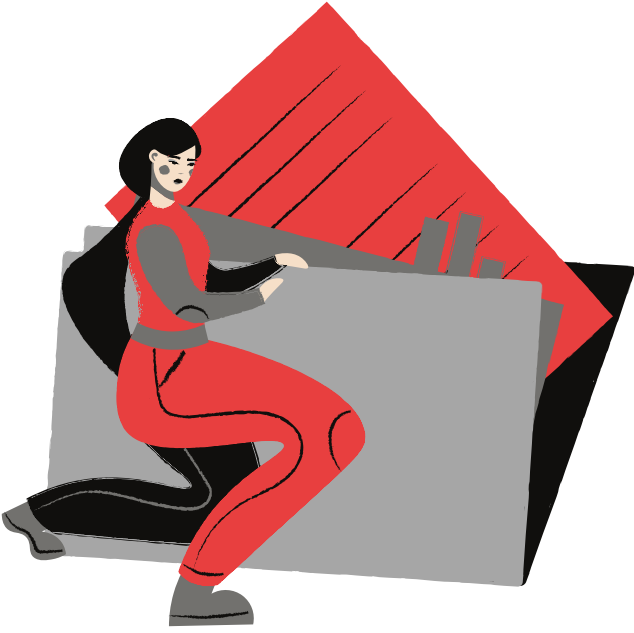
askerî dinî, ilmî, resmî, millî vb.

Çoğul eki:

Özel adlara getirilen benzetme veya topluluk anlamı vermeye yönelik çoğul ekleri kesme işaretiyle ayrılmaz:

dYunus Emreler, Mustafa Kemaller, Fatma teyzeler, Aliler geldi vb.

Çok, çoğu, birçok, pek çok, birkaç, çok az, her tür, her çeşit, bir dizi, bir sürü, bir yığın, yüzlerce, binlerce, milyonlarca, bunca, onca, sayısız, epey, epeyce, fazla, bol bol gibi **çokluk** sıfatlarından sonra gelen isim çoğul olmaz.

Birçok seneler geçti; dönen yok seferinden. **YANLIŞ**
Birçok sene geçti; dönen yok seferinden. **DOĞRU**

Hangisi, kimisi, bazısı, kimse, hiç kimse, her, herkes, tümü, hepsi, hiçbiri vb. sözcükler **tekil içerikli olduğundan, ardından gelen adlara çoğul eki getirilmemesi gerekir.**

Çokluk belirten diğer sıfatların aksine, "bazı" ve "birtakım"dan sonra gelen adlar çoğul ekiyle kullanılır.

Kurala göre **sayı sıfatının peşinden gelen isim çoğul eki almaz:** iki kişi, on kaplan gücünde vb. Fakat dilimizde bu kurala uymayan ve özelleştirme, vurgulama gibi amaçlarla oluşturulmuş birçok kullanım görmekteyiz:

Üç büyükler, Ali Baba ve Kırk Haramiler, yedigöller, Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler, üç aylar vb.

Çoğul içerikli yabancı sözcüklerde çoğul eki fazlalığı:

Mahlukat, mürettebat, icraat, hayvanat, zaiyat, evrak vb. yabancı kökenli sözcükler zaten çokluk anlamı verdiğinden bu sözcüklere çoğul eki getirilmesi gerekmiyor.

Fakat bu kelimeler **dilimize farklı şekillerde yerleşmiş bulunmakta;**

örneğin "evrak" kelimesinin tekili "varak (yaprak)" unutulduğundan, kelimenin kendisi tekil içerikli olarak kaldı. "Yaratıklar" anlamına gelen "mahlukat" ise hem tekili hem çoğuluyla dilimize geçti.

Yüklemde çoğul eki:

Öncelikle genel geçer bir kural olmadığını belirtelim; dilbilim preskriptif (kural koyucu) bir bilim olmadığından, çoğu konuda fikir ayrılıkları oluşabiliyor.

Maillerimizde temel kılavuz olarak TDK'yı kullanmaktayız, fakat farklı görüşlere ve kullanımlara da yer vermekte fayda var.

Genel kanı, **özne insansa hem tekil hem çoğul yüklem kullanılabileceği; insan dışındaki özneler içinse sadece tekil yüklem kullanılması gerektiği** yönünde.

Fakat bu kullanımı insan merkezci bulan dilbilimciler de mevcut.

Bu kanıya göre, **özne insan dışı bir varlıksa ve kişileştirme amacı yoksa yüklem çoğul eki getirilmez:**

Trafik lambaları yanıp söndüler. **YANLIŞ**
Trafik lambaları yanıp söndü. **DOĞRU**

Ancak **kişileştirme varsa özne insan olmasa dahî yüklem çoğul olabilir:**

Erik ağaçları baharın gelişini müjdeliyorlar.

Bazı durumlarda **özne tekil olduğu hâlde yüklem çoğul olması saygı veya alay anlamı katar:**

Özneyi oluşturan varlıkların adedi belirtilmişse yüklem tekil olur:

Bu sabah iki kişi seni sordu.
Toplantıya sadece on bir delege katıldı..

Küçük Bey hâlâ kalkmadılar mı?
Sayın Başbakanımız tören alanına teşrif ediyorlar.

Yüklemde çoğul eki:

Cümledeki eylem "toplu halde" yapılmışsa yüklem genellikle tekil olur:

İşçiler çalışma koşulları nedeniyle grev yaptı.

Özne belgisiz zamir olduğunda yüklem tekil olur:

Herkes dışarıda toplansın.
Kimse ödevini yapmamış.

Ancak eylem şahıslar tarafından "teker teker" yapılmışsa yüklem genellikle çoğul olur:

Adaylar başvuru belgelerini bölge temsilciliklerine elden teslim ettiler.
Öğrenciler ayakkabılarını boyuyorlardı.

Özne gizliyse:

Necmiye Alpay'a göre; yükleme eklenen çoğul eki yüklem değil öznenin çoğul olduğunu gösterdiği için, öznenin çoğul olduğu özneye eklenen çoğul ekiyle ya da başka bir şekilde belirtilmişse, yüklemde çoğul eki kullanmak gereksiz bir yineleme oluşturur.

Bu mantık doğrultusunda, çiçekler için söylenmiş "Çok güzeller." sözünü örnek olarak veriyor. Bir köşe yazısında, bu kullanımdaki çoğul ekine özne insan olmadığı için itiraz edilmiş. Alpay, cümle "Çiçekler çok güzeller." biçimindeyse itirazın haklı olduğu görüşünde. Fakat cümle "Çok güzeller"den ibaretse itirazı haksız buluyor. Çünkü bu cümlede gizli özne olduğundan, öznenin çoğul olduğunu belirtmenin tek yolu yükleme çoğul eki getirmek.

Noktalı Virgöl (;)

1. Cümle içinde virgüllerle ayrılmış **tür veya takımları birbirinden ayırmak için** konur:

Türkiye, İngiltere, Azerbaycan; Ankara, Londra, Bakü.

2. (Herhangi birinin) **Ögeleri arasında virgül bulunan sıralı cümleleri birbirinden ayırmak için** konur:

At ölür, meydan kalır; yiğit ölür, şan kalır.

3. İki'den fazla **eş değer öge arasında virgül bulunan cümlelerde öznedenden sonra noktalı virgül** konabilir:

Sanat; bir duygu, tasarı ve güzellik anlatımında kullanılan yöntemlerin tamamı veya bu anlatım sonucunda ortaya çıkan üstün yaratıcılığa verilen addır.

4. En az 3 veya daha fazla **cümlesi bulunan sıralı cümlelerde noktalı virgül, birbirinden anlam olarak daha ayrı olan iki cümle arasında** kullanılır. Cümlelerin arasında **bu kurala uygun olarak birden fazla noktalı virgül de** kullanılabilir.

5. Noktalı virgül kullanmayı gerektirecek bir zorunluluk bulunmadıkça **içinde virgül bulunmayan bir cümlede noktalı virgül** kullanılmaz.

NOT: TDK'nin 2000'de yayımladığı kılavuzda ancak, ama, lâkin, fakat, çünkü vb. gibi bağlaçlardan önce noktalı virgül kullanılmaktadır. 2005'te ise bu kullanım kılavuzdan kaldırılmıştır, son kılavuz olan 2012'de de böyle bir kullanım yer almamaktadır.

İki Nokta (:)

1. Kendisiyle ilgili örnek verilecek cümlelerin sonuna konur:

Millî Edebiyat akımının temsilcilerinden bir kısmını sıralayalım: Ömer Seyfettin, Halide Edip Adivar, Ziya Gökalp...

2. Kendisiyle ilgili açıklama verilecek cümlelerin sonuna konur:

Kendimi takdim edeyim: Meclis kâtiplerindenim. (Falih Rifki Atay)

3. Ses bilgisinde uzun ünlüyü göstermek için kullanılır:

a:ile, ka:til, usu:le, i:cat.

4. Karşılıklı konuşmalarda, konuşan kişiyi belirten sözlerden sonra konur.

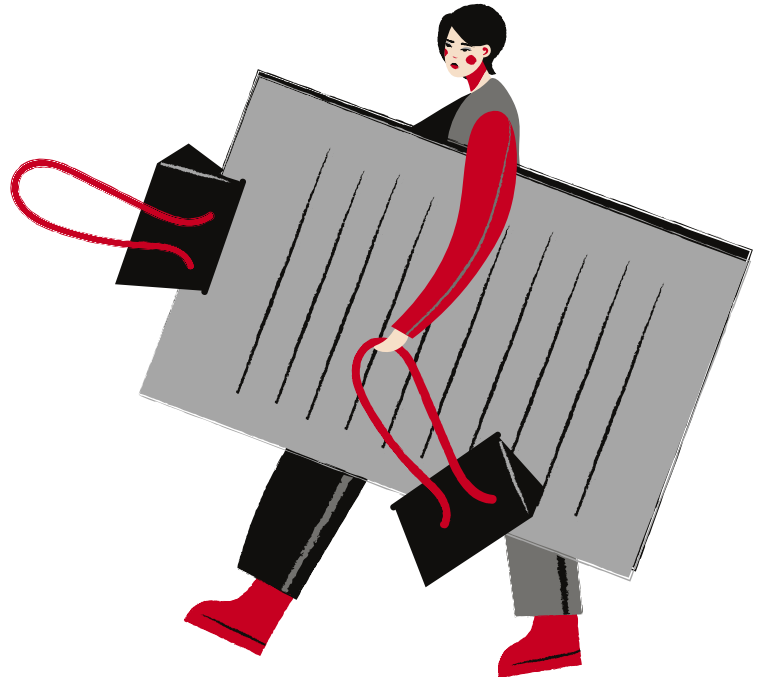
5. Edebî eserlerde konuşma bölümünden önceki ifadenin sonuna konur:

- Buğdayla arpadan başka ne biter bu topraklarda?
Ziraatçı sayar:
- Yulaf, pancar, zerzevat, tütün... (Falih Rifki Atay)

6. Genel ağ adreslerinde kullanılır.

7. Matematikte bölme işareti olarak kullanılır.

NOT: İki noktadan sonra gelen açıklama cümlelerini büyük harfle başlatmak gerekirken, yalnızca örnekler sıralanacaksa büyük harfle başlatmak gerekmiyor. Bazı kısaltmaların (haz., çev. gibi) sonuna konan noktadan sonra ayrıca iki nokta kullanılması konusunda bildiğimiz kadarıyla bir kural yok, fakat Necmiye Alpay gibi dilciler gerek olmadığı görüşünde.

Yanlış bilinen veya karıştırılan bazı atasözleri

Haydan gelen huya gider. **YANLIŞ**
Hayy'dan gelen Hu'ya gider. **DOĞRU**

Hayy (hakkında ölüm geçerli olmayan varlık) ve Hu (Arapçada üçüncü tekil şahıs zamiri, Sufilere göre Allah'ın zatına işaret eden ismi) Allah'ın isimleridir, "Allah'tan gelen Allah'a döner." anlamında.

Göz var nizam var **YANLIŞ**
Göz var izan var **DOĞRU**

izan: anlayış, anlama yeteneği

Aptala malum olur **YANLIŞ**
Abdala malum olur **DOĞRU**

Abdal: gezgin derviş.

Eşek hoş laftan ne anlar **YANLIŞ**
Eşek hoşaftan ne anlar **DOĞRU**

Bu sözün doğrusu "Eşek hoşaftan ne anlar" şeklindedir ve "suyunu içer, tanesini bırakır" diye devam eder.

Zürafanın düşkününü beyaz giyer kış günü **YANLIŞ**
Zürefanın düşkününü beyaz giyer kış günü **DOĞRU**

Zürefa: kibarlar, zarifler.

Kelli felli **YANLIŞ**
Kerli ferli **DOĞRU**

Ker: kuvvet, fer: canlılık, güç kuvvet. Kılığı kıyafeti düzgün, olgun ve gösterişli kimse anlamına gelen deyiş

Büyük harflerin kullanımıyla ilgili bazı hatırlatmalar

- İki çizgi arasındaki açıklama cümleleri büyük harfle başlamaz.
- İki noktadan sonra gelen cümleler büyük harfle, cümle ve özel ad niteliğinde olmayan örnekler küçük harfle başlar.
- Rakamla başlayan cümlelerde rakamdan sonra gelen kelime özel ad değilse büyük harfle başlamaz.
- Kişi ad soyadları ve takma adlar normalde büyük harfle başlar. Fakat kendi istekleri sonucu adları küçük harfle yazılan kişiler olduğunu hatırlatmakta fayda var: bell hooks, e. e. cummings, küçük İskender gibi.
- Kişi adlarından önce ve sonra gelen unvanlar, saygı sözleri, rütbe adları ve lakaplar büyük harfle başlar: Kaymakam Erol Bey, Mustafa Efendi, Zeynep Hanım, Yüzbaşı Cengiz Topel, Genç Osman, vb.
- Akrabalık adı olup lakap veya unvan olarak kullanılan kelimeler büyük harfle başlar: Baba Gündüz, Dayı Kemal, Hala Sultan, Nene Hatun; Gül Baba, Susuz Dede, Telli Baba vb.
- Akrabalık bildiren kelimeler küçük harfle başlar: Tülay ablama gittim. Ayşe teyzemin keki çok güzel.
- Cümle içinde özel adın yerine kullanılan makam veya unvan sözleri büyük harfle başlar: Uzak Doğu'dan gelen heyeti Vali dün kabul etti.
- Saygı bildiren sözlerden sonra gelen ve makam, mevki, unvan bildiren kelimeler büyük harfle başlar: Sayın Rektör.
- Mektuplarda ve resmî yazışmalarda hitaplar büyük harfle başlar: Değerli MBB Ekibi.
- Din ve mezhep adları ile bunların mensuplarını bildiren sözler büyük harfle başlar: Müslümanlık, Hristiyanlık, Musevi, Budist; Hanefilik, Katolik vb.
- Din ve mitoloji ile ilgili özel adlar büyük harfle başlar: Tanrı, Allah, İlah, Cebrael, Zeus vb.
- "Tanrı, Allah, İlah" sözleri özel ad olarak kullanılmadıklarında küçük harfle başlar: Eski Yunan tanrıları, müzik dünyasının ilahı vb.
- Gezegen ve yıldız adları büyük harfle başlar: Merkür, Neptün, Satürn; Halley vb.
- Dünya, güneş, ay kelimeleri gezegen anlamı dışında kullanıldıklarında küçük harfle başlar.
- Düşünce, hayat tarzı, politika vb. anlamlar bildirdiğinde doğu ve batı sözlerinin ilk harfleri büyük yazılır: Batı medeniyeti, Doğu mistisizmi vb.
- Bu sözler yön bildirdiğinde küçük yazılır: Bursa'nın doğusu, Ankara'nın batısı vb.
- Yer adlarında ilk isimden sonra gelen ve deniz, nehir, göl, dağ, boğaz vb. tür bildiren ikinci isimler büyük harfle başlar: Ağrı Dağı, Asya Yakası, Çanakkale Boğazı, Dicle Irmağı, Ege Denizi, Süveyş Kanalı vb.
- Özel ada dâhil olmayıp tamlama kuran şehir, il, ilçe, belde, köy vb. sözler küçük harfle başlar: Konya ili, Etimesgut ilçesi, Uzungöl beldesi, Taflan köyü vb.

Büyük harflerin kullanımıyla ilgili bazı hatırlatmalar

- Mahalle, meydan, bulvar, cadde, sokak adlarında geçen mahalle, meydan, bulvar, cadde, sokak kelimeleri büyük harfle başlar.
- Saray, köşk, han, kale, köprü, kule, anıt vb. yapı adlarının bütün kelimeleri büyük harfle başlar: Dolmabahçe Sarayı, Çankaya Köşkü, Horozlu Han, Ankara Kalesi, Galata Köprüsü vb.
- Yer bildiren özel isimlerde kısaltmalı söyleyiş söz konusu olduğunda, yer adının ilk harfi büyük yazılır: Hisar'dan, Boğaz'dan, Köşk'e vb.
- Kanun, tüzük, yönetmelik, yönerge, genelge adlarının her kelimesi büyük harfle başlar: Medeni Kanun, Türk Bayrağı Tüzüğü, Telif Hakkı Yayın ve Satış Yönetmeliği vb.
- Kurum, kuruluş, kurul, merkez, bakanlık, üniversite, fakülte, bölüm, kanun, tüzük, yönetmelik ve makam sözleri asılları kastedildiğinde büyük harfle başlar: 2876 sayılı Kanun bu yıl yeniden gözden geçiriliyor.
- Kitap, dergi, gazete ve sanat eserlerinin (tablo, heykel, beste vb.) her kelimesi büyük harfle başlar: Güzel İstanbul, Resmî Gazete, Kaplumbağa Terbiyecisi, Mavili Kadın vb.
- Özel ada dâhil olmayan gazete, dergi, tablo vb. sözler büyük harfle başlamaz: Milliyet gazetesi, Türk Dili dergisi, Halı Dokuyan Kızlar tablosu vb.
- Kitap, makale, tiyatro eseri, kurum adı vb. özel adlarda yer alan kelimelerin ilk harfleri büyük yazıldığında ve, ile, ya, veya, yahut, ki, da, de sözleriyle mı, mi, mu, mü soru eki küçük harfle yazılır: Fareler ve İnsanlar, Leyla ile Mecnun, Ben de Özledim, Diyorlar ki vb.
- Ulusal, resmî ve dinî bayramlarla anma ve kutlama günlerinin adları büyük harfle başlar: Cumhuriyet Bayramı, Ramazan Bayramı, Kurban Bayramı, Miraç Kandili, Anneler Günü, Öğretmenler Günü, Hıdırellez vb.
- Tarihî olay, çağ ve dönem adları büyük harfle başlar: Cıvalı Taş Devri, İlk Çağ, Servetifünun Dönemi'nin, Tanzimat Dönemi'nde vb.
- Özel ad kendi anlamı dışında yeni bir anlam kazanmışsa büyük harfle başlamaz: oblomovluk, hicaz, nihavent, donkişotluk vb.
- Para birimleri büyük harfle başlamaz.
- Özel adlar yerine kullanılan "o" zamiri cümle içinde büyük harfle yazılmaz.
- Yer, millet ve kişi adlarıyla kurulan birleşik kelimelerde sadece özel adlar büyük harfle başlar: Antep fıstığı, Hindistan cevizi, İngiliz anahtarı, Maraş dondurması, Van kedisi vb.
- Belirli bir tarih bildiren ay ve gün adları büyük harfle başlar: 29 Mayıs 1453 Salı günü, 29 Ekim 1923, 28 Aralık 1982'de göreve başladı. Lale Festivali 25 Haziran'da başlayacak.
- Belirli bir tarihi belirtmeyen ay ve gün adları küçük harfle başlar: Okullar genellikle eylülün ikinci haftasında öğretime başlar. Yürütme Kurulu toplantılarını perşembe günleri yaparız.

